

Vilnius – nuostabus miestas. Mums, žemaičiams, jis dar ir labai didelis – čia net savo kraštiečio kartais per ištikus metus gali nesutikti. Nebent vaikščiotum į Vilniaus mokytojų namus, kur kiekvieno mėnesio trečiąjį antradienį pavakariais renkasi sostinėje gyvenantys žemaičiai. Bet ir ten ne visus pamatysi. Dailininkas Valerijonas Vytautas Jucys paskutiniaisiais metais ten retas svečias. Ne dėl to, kad jam nesinorėtų ten nueiti, susitikti su saviškiais, pabūti

su jais valandėlę kitą, o kad kojos jau tokios apsunkusios – lyg būtų surakintos. Ir šį kartą, sutiktas Dominikonų gatvėje, pirmiausia atsiprašo, kad nespės kartu, kad kojos neklauso... Bet nėra kur skubėti, tad žingsnelis po žingsnelio ir vėl kalboms galo nėra, vėl žemaitiška šneka liejasi...

Taip prieiname Chodkevičių rūmus, kur manęs laukia darbas, o jo – būsimosios autorės menotylininkė Regina Urbonienė. Prieš išsiskiriant Valerijonas užrašo ir padovanoja savo paties spaudai parengtą ir pernai Vilniaus Šv. Jonų galerijos išleistą knygą „HOMO SUM. Esu žmogus. Prisiminimai“... Šią gausiai iliustruotą, išsamiai V. Jucio gyvenimą ir kūrybą, visuomeninę veiklą pristatančią knygą sudaro penki pagrindiniai skyriai. Paties didžiausio (*Homo sum*) autorius – pats Valerijonas. Apie jo grafiką leidinyje rašo Juozas Galckus. Teksto „Knygos ir... gyvenimo ženklas“ autorė – Nora Jazbitytė. Leidinyje išspausdintas ir Laimono Inio „Menuetas“ bei Vinco Kisarausko „Trys temos apie Valerijoną Jucį ir jo ekslibrisus“.

Na o mes pažintį su Valerijonu siūlome pradėti nuo svarbiausių jo gyvenimo faktų: Gimė 1930 m. gruodžio 18 d. Skuodo valsčiaus Truikinių kaime. 1963 m. baigė Lietuvos dailės institutą (dabar – Vilniaus dailės akademija). 1962–1990 m. dirbo žurnalo „Moteris“ meno redaktoriumi. Yra sukūręs iliustracijas 12 knygų, tarp jų ir Leonardo Valaičio knygai „Gyvačių traukinė“ (1978 m.), Augustino Griciaus „Pamokslai idėjos broliams“, Liūnės Janušytės „Taškai ir daugtaškiai“, Alekso Dabulskio „Porimtės poringės“ (visos trys 1979 m.), Antano Pakalnio „Parašyk feljetoną!“, „Zuikių pasakos“ (abi 1984 m.), Romualdo Alekno „Žemės spalvos“ (1997 m.). Tačiau labiausiai tarp dailininkų V. Jucys žinomas kaip ekslibriso meistras ir ekslibriso parodų organizatorius (renge Lietuvos ekslibriso parodas (III–XIX), nuo 1977 m. – tarptautines Vilniaus ekslibriso bienales.

Iš viso V. V. Jucys yra sukūręs apie 800 ekslibrisų (knygos ženklų). Nora Jazbitytė, akcentuodama, kad „ekslibrisai sudaro didžiausią V. Jucio kūrybos kraičio dalį, rašo, kad dailininkas, paklaustas, ar sunku sukurti ekslibrisą, prisipažįsta, kad svarbiausia – rasti už ko „užsikabinti“, t. y. pastebėti kokį nors įdomų ar išskirtinį adresato bruožą, charakterio ypatybę, specifinį pomėgį. Gal dėl to didelė dalis visų autoriaus sukurtų ekslibrisų yra skirta artimiems bičiuliams ir draugams, žmonėms, kuriuos jis gerai pažįsta.“

J. Galkus pastebi, kad kūrybos pradžioje V. Jucys „pamėgo linograviūrą, jos prieinamumą, tinkamumą primityviai to laiko poligrafijai ir nebeieškojo kitų, rafinuotesnių raiškos priemonių. Būdamas kietas žemaitis, nebeišsisuko iš kartą pasirinkto kelio ir tik jį tobulino, turtino ir techniniu, ir meniniu požiūriu, sukurdamas jam vienam būdingą braižą, dabar atpažįstamą ne tik Lietuvoje, bet ir plačiajame pasaulyje. Jo kompozicijų herojai veikia sąlyginėje aplinkoje – baltame popieriaus lape. Apibendrintos veikėjų ir kitų komponentų figūros išdėstomos pagal dailininko fantaziją ir jo sumanytą išryškinti vieną ar kitą kompozicijos aspektą. Kompaktiškai, aiškiai skaitoma kompozicija savo struktūra primena romaninių katedrų frizus, tik čia vaizdą formuoja ne reljefas, o grafinių dėmių, strichų ir linijų visuma.“

Akivaizdu, kad kaip pažymi J. Galkus, „dar vienas aspektas žymi Valerijono kūrybą – tai humoras. Komponentų traktuotėje, raizyosenoje ryškus autoriaus pomėgis į viską žiūrėti su šypsena. Jo humoras švelnus, tai ne pikta karikatūra, ne aštri satyra, bet drau-

(Nukelta į 28 p.)

Valerijono Vytauto Jucio medalis. Autorius – dailininkas Stasys Leonas Makaraitis

(Atkelta iš 27 p.)

giška, lengva šypsena „iš po barzdos.“

Vincas Kisarauškas pažymi, kad „raizydamas linoleumą, Jucys išnaudoja jo šiurkštumą ir medžiagos rupumą: juoda sodri linija, baltas įkirstas štrichas, negausiai panaudota faktūra – tos priemonės, kuriomis operuoja dailininkas. Piešinys čia tarsi prisitaiko prie nelabai palankios medžiagos šiurkštumo. Jucio ekslibrisų herojai kampuoti, neelegantiški, net kaimietiški, moterys storašlaunės, pūpstančiomis standžiomis krūtimis, geismingos. Ir Jucio ekslibrisų vyriškiai šia prasme neatsilieka nuo moteriškių. Ir ne viename knygu

ženkle parodomas abipusis sutarimas. [...]

V. Jucys bene bus pirmasis, į ekslibrisą įnešęs tuos elementus, kuriuos randame liaudies pasakose, anekdotuose, visokiame pobūvių humore, tame sodriame liaudiškame žodyne. Tai ne tas miesčioniškas išlaižytas ir išdailintas seksas, atsiradęs XX a. pradžioje foto atvirutėse, ne, tai liaudiškas, geraširdis ir šiurkštokas humoras, dviprasmybė.

Dailininkas nebijo tų žemiškų aistrų, tų silpnųjų, to keisto, dažniausiai nenoriai rodomo pasaulio spalvų, formų, judesių. Pagrindinis privalumas yra nepiktas, geraširdis tų reiškinių vaizdavimas, kai dailininkas tarsi apnuogina žmones, bet jie nesu- pyksta už tai, jie patys tarsi naujai pamato tuos savo brožus.“

V. V. Jucio kūryboje ypatingą vietą užima didelis, net 34 estampų ciklas „Homo sum“ (*Esu žmogus*, 2008–2009 m.). Dailininkas čia vaizduoja visą savo gyvenimą, svarbiausius įvykius ir kasdienybę, okupacijos ir pokario siaubą. Kompozicijose asmeninė patirtis persipina su traagiškais Lietuvos istorijos faktais. Iliustruoti šmaikščia dailininko ranka, pamarginti menine išmone, jie tampa ne tik meno kūriniais, bet ir vaizdingu praeities liudininku. Ką pats V. V. Jucys apie save tame cikle rašo?

„Buvo Lietuvoje Vytauto Didžiojo metai, jau ėjo paskutinis mėnuo, kai Truikinuose gimė kūdikis, kurį tėvai vadino Valerijonu

Vytautu. Iki šiol du vardus tebenešioju – vienas vardas kunigaikštiskas, kitas – vaistingas, beveik ir Jonines švęst galiu. Gyvenimo universitetus dar kaime teko pradėti iš pamatų: išsiaiškinau, kas svarbiau – geras gaidys ar višta. Pasirodo, gaidys svarbiau. Kai gaidys stiprus ir sotus, tada vištos linksmos, dėslios ir, žinoma, laimingos...

Nelengvos buvo pirmosios raidės, pirmosios pamokos. Griežta mama neleido domėtis šrifto menu, bet pratino prie sunkesnių artėjančio „šviesaus rytojaus“ pamokų.“ O tada – karas ir pokaris.“

Tęsdamas pasakojimą V. V. Jucys rašo: „Kai išlikau gyvas ir neužkastas, buvau nuvarytas į armijos lažą. Ten manęs laukė

nepamiršamos dienos ir treji beprasmiškai sovietinio bukumo metai. Karai ir „išvadavimai“ sujaukė ne tik santvarkas, bet ir paprastus mokslo metus. Jau būdamas įmitęs kavalierius baigiau vakarinius mokslus, pats dirbau ir užsidirbau atestatą.

Dirbdamas Skuodo rajono bibliotekos vedėju, dvejus metus vežiau ir nešiau knygų šviesą po kaimus ir bažnytkaimius, atidžiai studijuodamas gimtinės grožį ir mergikių stotus bei bruožus.

Kai meilės susikauptė sočiai, įžengiau į Meno šventovę – Dailės institutą, taip tada techniškai vadintą Akademiją. Menas man patiko ir su menu gerai sutarėm, susigiedojom. [...]

Užbaigęs svarbų savo gyvenimo etapą, ėmiausi kito, dar svarbesnio – suviliojau puikią studentę Matildą ir negaišdamas ją vedžiau. Dievas tarė: „Gerai padarei, Valerijonai Vytautai“.

Apsilankė mano kukliuose namuose ir gandrai, lankėsi draugai bei mūzos visokios [...].

Džiaugsmas vienas nevaikšto, užsuko ir nelaimės: šimtmečio nesulaukusi pasimirė senelė. Neišvydusi anūko, anapilin išėjo ir mylima, kantrioji mano mama. Amžiną atilsį.

Tarp mylimų ir mylinčių moterų užaugęs, daug nesvarstęs nuėjau joms tarnauti ir gavęs grafiko diplomą. Net dvidešimt aštuonerius metus dabinau, puošiau, tvarkiau, maketau „Moterį“, savo žurnalinę moterišką. Nebuvau labai ištikimas jai – maestro Kuzminskio ir kolegės Kisarausko suviliotas, ėmiausi ekslibrisų, knygų iliustravimo, bukletų, sveikinimų. Atsidūriau parodose, buvau patenkintas, kai pagirdavo už kietą ranką, liaudišką šypseną. [...]

Turiu plačią, žemaitišką širdį, kurios negaila nei darbui, nei bičiuliams. Ta širdis paprašė: nebespėju su tavimi, Valerijonai, sustok, pasitark su daktarais, remontuokis. Ir pagalba atėjo. Dabar mane sustabdyti nelengva, varau tolyn jubiliejinį greičiu, nors greitis kažkodėl ribojamas.

Baltijos kelyje ne tik stovėjau. Mano rankose Trispalvė. Ji plevėsuoja visą mano gyvenimą, nuo Vytauto Didžiojo metų.“

Na o išsamiau apie Valerijoną, apie jo žemaitišką pokalbį su Laimonu Iniu, kur tik „No“, „Gal“, „Kad ne“ ir panašiai – V. V. Jucio knygoje „HOMO SUM“ (Esu žmogus).

